

प्रियमेध आङ्गिरसः। इन्द्रः, ११ (अर्धर्चस्य) विश्वे देवाः, ११(उत्तरार्धस्य)- १२ वरुणः। अनुष्टुप्, २
उष्णिक्, ४-६ गायत्री, ११, १६ पङ्क्तिः, १७-१८ बृहती

प्रप्र वस्त्रिष्टुभमिषं मन्दद्वीरायेन्दवे। धिया वौ मेधसातये पुरंध्या विवासति ॥ ८.०६९.०१

त्रिष्टुभम्- स्तोभत्रयोपेतम्। इषम्- अन्नम्। मदद्वीराय- वीरहर्षदाय। इन्दवे- इन्द्राय।
इन्दतैरैश्वर्यकर्मण इदं रूपमिति सायणः। वः- यूयम्। प्र- प्रभरत। वः- युष्मान्। मेधसातये-
मेधालाभाय। पुरन्ध्या- प्रभूतधारणायुक्त्या। धिया- मेधया। विवासति- परिचरति ॥१॥

नदं व ओदतीनां नदं योयुवतीनाम्। पतिं वो अघ्न्यानां धेनूनामिषुध्यसि ॥ ८.०६९.०२

ओदतीनाम्- उषसां विद्यानाम्। वः- युष्मदर्थम्। नदम्- उत्पादकम्। योयुवतीनाम्- नदीनां
मूलशक्तिधारणाम्। नदम्- उत्पादकम्। अघ्न्यानाम्- गवां चिद्रश्मीनाम्। पतिम्- पालकम्।
आह्वये। धेनूनाम्- गवां चिद्रश्मीनाम्। इषुध्यसि- कामुकोसि ॥२॥

ता अस्य सूददोहसः सोमं श्रीणन्ति पृश्नयः।

जन्मन्देवानां विशस्त्रिष्वारोचने दिवः ॥ ८.०६९.०३

देवानाम्। जन्मन्- मूलस्थाने। विशः- विशन्त्यः। त्रिषु सवनेषु। दिवो रोचने विशन्त्यः।
सूददोहसः- कूपवद्दोहनाः। अस्य- एतस्येन्द्रस्य। पृश्नयः- गावश्चिद्रश्मय इत्याध्यात्मिके। ताः।
सोमम्- रसम्। श्रीणन्ति- मिश्रयन्ति ॥३॥

अभि प्र गोपतिं गिरेन्द्रमर्चं यथा विदे। सूनुं सत्यस्य सत्पतिम् ॥ ८.०६९.०४

यथा। विदे- जानासि तथा। गोपतिम्- चिद्रश्मीनां पालकम्। सत्यस्य। सूनुम्- तनयम्।
सत्पतिम्- सतां पालकम्। इन्द्रम्। गिरा- वाचा। अभि- आभिमुख्येन। प्र- प्रकर्षेण। अर्च-
पूजय ॥४॥

आ हरयः ससृजिरेऽरुषीरधि बर्हिषि। यत्राभि संनवामहे ॥ ८.०६९.०५

अरुषीः- रोचमानाः । हरयः- प्राणाश्वाः । अधि बर्हिषि- दर्भासने । आ ससृजिरे- इन्द्रं सृजन्ति ।
यत्र । तम् । अभि संनवामहे- अभिसंस्तुमः ॥५॥

इन्द्राय गाव आशिरं दुदुहे वज्रिणे मधु। यत्सीमुपहरे विदत् ॥ ८.०६९.०६

यत्- यदा । उपहरे- समीपे वर्तमानं रसम् । सीम्- सर्वतः । विदत्- लभते तदा । इन्द्राय ।
वज्रिणे- वज्रपाणये । मधु- मधुरम् । आशिरम्- मिश्रितं क्षीरं ज्ञानप्रतीकं चिद्रश्मिसारम् । गावः-
धेनवश्चिद्रश्मयः । दुदुहे- दुहन्ति ॥६॥

उद्यद्ब्रध्नस्य विष्टपं गृहमिन्द्रश्च गन्वहि। मध्वः पीत्वा सचेवहि त्रिः सप्त सख्युः पदे ॥ ८.०६९.०७

ब्रध्नस्य- महतः । विष्टपम्- स्थानम् । गृहम्- सद्यः । अहम् । इन्द्रश्च । उत् गन्वहि- उद्गच्छावः ।
मध्वः- रसम् । पीत्वा- अनुभूय । सख्युः- मित्रस्य सूर्यस्य । पदे- स्थाने । त्रिः सप्त स्थानानि ।
सचेवहि- संसृष्टौ भवेव ॥७॥

अर्चत प्रार्चत प्रियमेधासो अर्चत। अर्चन्तु पुत्रका उत पुरं न धृष्णवर्चत ॥ ८.०६९.०८

प्रियमेधासः- प्रेमधिषणाः । अर्चत- पूजयत । प्र- प्रकर्षेण । अर्चत । उत- अपि च । पुत्रकाः-
त्वत्पुत्राः । अर्चन्तु । पुरं न- यथापुरम् । धृष्णु- शत्रुधर्षकमिन्द्रम् । अर्चत ॥८॥

अव स्वराति गर्गरो गोधा परि सनिष्वणत्।

पिङ्गा परि चनिष्कदुदिन्द्राय ब्रह्मोद्यतम् ॥ ८.०६९.०९

गर्गरः- गर्गरशब्दयुक्तो वाद्यविशेषः । अव स्वराति- शब्दयति । गोधा- हस्तघ्नः । परि सनिष्वणत्-
स्वनति । पिङ्गा- पिङ्गवर्णा ज्या । परि चनिष्कदत्- परिस्कन्दते । इन्द्राय । ब्रह्म- मन्त्र उपासनं वा ।
उद्यतम् ॥९॥

आ यत्पतन्त्येन्यः सुदुघा अनपस्फुरः।

अपस्फुरं गृभायत सोममिन्द्राय पातवे ॥ ८.०६९.१०

सुदुघाः- शोभनदोग्रघः । अनपस्फुरः- अत्यन्तं प्रवृद्धाः । एन्यः- गावश्चिद्रश्मयः । आ पतन्ति ।
इन्द्राय । पातवे- अनुभूतये । अपस्फुरम्- अत्यन्तं प्रवृद्धम् । सोमम्- रसम् । गृभायत- ग्रहणं
कुरुत ॥१०॥

अपादिन्द्रो अपादग्निर्विश्वे देवा अमत्सत ।

वरुण इदिह क्षयत्तमापो अभ्यनूषत वत्सं संशिश्वरीरिव ॥ ८.०६९.११

इन्द्रः । अपात्- अपिबत् । अग्निः । अपात् । विश्वे- सर्वे । देवाः । अमत्सत- अतुष्यन् । वरुणः-
ऋताधिदेवता । इह- अत्र । क्षयत्- निवसतु । तम् । आपः- मूलशक्तिधाराः । वत्सम् ।
संशिश्वरीरिव- सङ्गच्छन्त्यो धेनव इव । अभ्यनूषत- अस्तुवन् ॥११॥

सुदेवो असि वरुण यस्य ते सप्त सिन्धवः । अनुक्षरन्ति काकुदं सूर्यं सुषिरामिव ॥ ८.०६९.१२

वरुण । सुदेवः- शोभनदेवः । असि- भवसि । यस्य । ते । सप्त सिन्धवः-
सप्तसाधनभूमिकोन्मुखमूलशक्तिधाराः । काकुदम्- मुख्यम् । सूर्यं- शोभनोर्मिम् । सुषिरामिव-
निम्नमिव । अनुक्षरन्ति ॥१२॥

यो व्यतीरफाणयत्सुयुक्तौ उप दाशुषे । तको नेता तदिद्वपुरुपमा यो अमुच्यत ॥ ८.०६९.१३

यः । व्यतीन्- विविधगमनान्श्वान् । सुयुक्तान्- नियमितान् कृत्वा । दाशुषे- दात्रे । उप अफाणयत्-
उपगमयति । तदित्- तदानीमेव । तक्वः- गतिशीलः । नेता । वपुः- वपुष्मान् । उपमा-
उपमानभूतः । अमुच्यत- मुक्तो भवति ॥१३॥

अतीदुं शक्र ओहत इन्द्रो विश्वा अति द्विषः । भिनत्कनीन ओदनं पच्यमानं पुरो गिरा ॥ ८.०६९.१४

शक्रः- शक्तः । इन्द्रः । द्विषः- द्वेष्टन् । अति- अतिक्रम्य । ओहते- गच्छति । कनीनः- कमनीयः ।
पच्यमानम्- वज्रेण ताड्यमानम् । ओदनम्- मेघम् । परः- श्रेष्ठः सन् । गिरा- वाचा
स्तनितलक्षणया । भिनत्- बिभेद ॥१४॥

अर्भको न कुमारकोऽधि तिष्ठन्नवं रथम्। स पक्षन्महिषं मृगं पित्रे मात्रे विभुक्रतुम्॥ ८.०६९.१५

अर्भको न कुमारकः- अबालिशो बालः। मात्रे पित्रे- द्यावापृथिव्योरर्थे। नवम्- अभिनवम्। रथम्।

अधि तिष्ठन्। विभुक्रतुम्- बहुकर्माणम्। महिषम्- महान्तम्। मृगम्- मृग्यं मेघम्। सः-

असाविन्द्रः। पक्षत्- अपचत्॥१५॥

आ तू सुशिप्र दम्पते रथं तिष्ठा हिरण्ययम्।

अघं द्युक्षं संचेवहि सहस्रपादमरुषं स्वस्तिगामनेहसम्॥ ८.०६९.१६

सुशिप्र- शोभनहनो। दम्पते- गृहाधिपते। हिरण्ययम्- दीप्तम्। रथम्। आ तिष्ठ। अघ- अथ।

द्युक्षम्- दीप्तम्। सहस्रपादम्- बहुगतिम्। अरुषम्- दीप्तम्। स्वस्तिगाम्- स्वस्ति गच्छन्तम्।

अनेहसम्- अदोषम्। रथम्। संचेवहि- सङ्गच्छेवहि॥१६॥

तं घैमित्था नमस्विन उप स्वराजमासते।

अर्थं चिदस्य सुधितं यदेतव आवर्तयन्ति दावने॥ ८.०६९.१७

तम्- अमुम्। ईम्- इमम्। इत्था- इत्थम्। नमस्विनः- नमस्कारयुक्ताः। स्वराजम्-

आत्मप्रकाशम्। उप आसते। अस्य- एतस्य। अर्थम्। सुधितम्- सुष्ठु धृतम्। एतवे- गमनाय।

दावने- दानार्थम्। आवर्तयन्ति॥१७॥

अनु प्रत्नस्यौकसः प्रियमेधास एषाम्।

पूर्वामनु प्रयतिं वृक्तबर्हिषो हितप्रयस आशत॥ ८.०६९.१८

प्रियमेधासः- प्रियधियः। वृक्तबर्हिषः- वर्जितहिंसाः। हितप्रयसः- हितहविष्काः। एषाम्- एतेषां

देवानाम्। प्रत्नस्य- पुराणस्य। ओकसः- गृहस्य। पूर्वा- पुराणीम्। प्रयतिम्- नियतिम्। आशत-

व्याप्नुवन्ति॥१८॥